

O SVAKODNEVNOM ŽIVOTU U MOLVAMA OD 1895. DO 1910. GODINE

MOLVE EVERYDAY LIFE IN THE PERIOD 1895-1910

Vladimir Šadek

Koprivničko-Križevačka županija

Nemčićeva 5

48000 Koprivnica

vladimir.sadek@kckzz.hr

Primljeno / Received: 1. 10. 2007.

Prihvaćeno / Accepted: 20. 3. 2008.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

Pregledni rad

Review

UDK / UDC 94(497.5 Molve)"1895/1910"

394(497.5 Molve)"1895/1910"

SAŽETAK

U Molvama se na razmeđu kraja 19. i početka 20. stoljeća vodio vrlo dinamičan društveni život. Koloplet političkih zbivanja imao je velik utjecaj na svakodnevni život stanovništva te na njihove svakodnevne aktivnosti i standard života. Slaba poljoprivredna proizvodnja omogućavala je ljudima samo minimum egzistencije, a česte poplave rijeke Drave Molvarcima su oduzimale najbolje ratarske parcele i dodatno osiromašivale stanovništvo. Puni stupci crne kronike najbolji su pokazatelj životne zbiljnosti onoga doba, no snažan vjerski život u Molvama motivirao je pučanstvo da ustraje unatoč svemu. Tradicija marijanskog svetišta omogućavala je Molvama da budu središnje mjesto među hodočasnici Podravine i šire okolice, a samim Molvarcima bila motiv da vjernike dočekaju što svečanije. Uz središnje djelovanje vjerske zajednice i škole, od 1895. do 1910. godine razvio se i zanimljiv život kulturnih i interesnih udruga.

Ključne riječi: Molve, poljoprivreda, rijeka Drava, vjera, Majka Božja Molvarska, Hrvatska pučka knjižnica

Key words: Molve, agriculture, Drava River, faith, Virgin Mary of Molve, Croatian public library

Proučavajući novinske članke tijekom pisanja rada *Politička situacija i izbori u Općini Molve od 1871. do 1914.*, u Podravcu i Hrvatskim novinama naišao sam na mnogo zanimljivih pojedinih o svakodnevnom životu Molvaraca. S obzirom na to da te zanimljivosti dosad nisu nigdje objavljene, odlučio sam rekonstruirati neke događaje te u kratkim crtama dočarati činjenice o kojima novinski članci govore.

Budući da je od 1996. do 2007. u nakladi Općine Molve objavljen određen broj publikacija koje opisuju život Molva u prošlosti, nemam namjeru pisati o pojedinostima kojima su se autori dosad bavili. Stoga ću čitatelja uputiti na relevantnu literaturu u kojoj se nalazi najviše podataka o razdoblju kraja 19. i početka 20. stoljeća. U tom kontekstu prije svega ću spomenuti knjigu »Majka Božja Molvarska«, autora Juraja Magjerca,¹ koja je do sredine 90-ih godina 20. stoljeća

¹ MAGJEREC, Juraj. Majka Božja Molvarska. Rim, 1957.

bila (a po mnogima je to još uvijek) najvažnija objavljena knjiga o molvarskoj prošlosti. Magjerec je mnogo napisao o razdoblju kraja 19. i početka 20. stoljeća u kontekstu povijesti katoličke vjerske zajednice.

Mnogo toga je spomenuto u monografiji »Župa i općina Molve - izabrane teme«,² objavljenoj 1998., a naročito su za ovo razdoblje važni radovi: Dragutin Feletar »Demografske značajke općine Molve«, Hrvoje Petrić »Pregled povijesti molvarske Podravine«, Josip Ljubić »Poljodjelstvo općine Molve«, Draženka Jalšić »Povijesni zapisi i legenda o štovanju čudotvorne Majke Božje Molvarske«, Ivan Ivančan »Folklor molvarskoga kraja«, Rudolf Špoljar »Razvoj obrazovanja i školstva u Molvama i okolici« te Vjekoslav Prvčić »Dobrovoljno vatrogasno društvo Molve«.

Važan doprinos poznavanju tradicionalnog života molvarske Podravine u knjizi »Molve - narodni život i običaji«³ dao je jedan od najvećih hrvatskih etnologa i folklorista Ivan Ivančan. Knjiga je to koja u pravom smislu dočarava život na selu, a uz ovaj rad važna je tema koja govori o životu u zadruzi. Društveni život Molva vrlo solidno predočava i rad Mate Ivančana Gašparova »Molve, život i običaji«.⁴ Tema o općini, zemljišnoj zajednici, zgradama i proizvodnji hrane vezane su uz pojedina područja ovog rada. Josip Šanjic napisao je rad »Molve - sjećanja«,⁵ u kojem su teme o školi i zadrugarstvu.

Razmatrajući materijale istražene u časopisima Podravac i Hrvatske novine, iskristaliziralo mi se pet krupnijih tema oko kojih sam odlučio napraviti koncepciju svog rada. Situacija vezana uz poljoprivredu preoklopila se na temama ukidanja zemljišnih zajednica, ratarskoj proizvodnji i bolestima stoke. Tema o kojoj je Peroslav Ljubić mnogo pisao u Podravcu i Hrvatskim novinama, a bila je naročito važna za ratarsku proizvodnju i utjecala na kvalitetu života vezana je uz regulaciju vodotoka rijeke Drave i probleme u financiranju gradnje nasipa te poplave koje su Molvarcima odnosile dobar dio ljetine. Činjenice o životu vjernika vrlo su važne zbog prikazivanja kontinuiteta hodočašća u Molvama, koja traju od razdoblja nakon prestanka turske opasnosti do današnjih dana. U početku 20. stoljeća gradnjom kapele u Marijanskoj ulici počela je nova era procesija i odavanja počasti Majci Božjoj, a čitatelj sam može usporediti koliko se današnja proštenja razlikuju od onih prije stotinjak godina. Život na duhovnom planu uvelike se poklapao s područjem kulture, a određen niz spomenutih podataka govori o visokoj svijesti Molvaraca s obzirom na stanje u prosvjeti. Osnivanje pučke knjižnice i tamburaškog orkestra u njezinu okrilju govori u prilog svemu spomenutom. Na kraju mislim da će čitatelja zanimati stanje javnog reda i mira u Molvama te stoga iznosim činjenice koje su punile stupce crne kronike u Podravcu i Hrvatskim novinama.

TEŠKA SITUACIJA POLJOPRIVREDE

Drugu polovicu 19. stoljeća u Podravini obilježio je raspad obiteljskih zadruga, čemu je prilično pridonijela gospodarska kriza. Ukidanjem Vojne krajine 1871. godine važnu ulogu imalo je formiranje imovnih općina i zemljišnih zajednica. Trendovi na širem području imali su velik utjecaj na život molvarske Podravine koja je u to vrijeme spadala među najnaprednija poljopri-

² Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998.

³ IVANČAN, Ivan. Molve - narodni život i običaji : droptinje. Molve : Općinsko poglavarstvo Molve; Koprivnica : Mali princ, 1999.

⁴ IVANČAN-Gašparov, Mato. Molve, život i običaji. Molve : SNIL, 1997.

⁵ ŠANJIC, Josip. Molve - sjećanja. Koprivnica : Mali princ, 1997.

vredna područja šire regije.⁶ Radilo se na povećanju broja stoke, kao i na kvaliteti. Osnivale su se brojne marvogojske, konjogojske i svinjogojske udruge, održavane su stočarske izložbe i slično. Međutim, brojne nepovoljne okolnosti tijekom 19. stoljeća često su poljoprivrednicima nanosile velike gubitke. Prije svega mislim na govedu kugu koja se pojavila 1814. i harala ovim područjem sve do 1863. te od koje je uginulo oko 2000 goveda. List Podravac naročito ističe marvinsku pošast 1859. pri gradnji molvarske crkve.⁷ Zasigurno je ova nedaća, koja je dodatno opteretila stanovništvo, utjecala na dinamiku podizanja građevine koja danas stoji na ponos ovog dijela Podravine. Goveda kuga se ponovno vratila 1875. i nanosila velike gubitke do 1880. godine. Bedrenica u goveda javila se 1836. i odnosila danak sve do 1914., a cijepljenje protiv te bolesti uvedeno je 1903. godine. Svinjska kuga prvi se put pojavila 1895. u Ždali, a spekuliralo se da je prenesena iz Mađarske. Ta se opaka bolest ubrzo proširila cijelim krajem te je u Kotaru Đurđevac zaraženo više od 2600 svinja. Isto tako zabilježeni su slučajevi bjesnoće, slinavke, šapa, sakagije, tuberkuloze goveda, durine. Kako je u to vrijeme na cijelom području Kotara Đurđevac djelovao samo jedan veterinar, teško je bilo registrirati i obuzdati sve te nedaće.⁸ U ratarstvu tada najviše dominiraju pšenica i kukuruz, uz krumpir kao glavnu povrtlarsku kulturu, a glavčina seoskog posjeda manja je od 5 jutara zemlje. Tako su primjerice 1910. godine 362 posjeda u Molvama manja od 5 jutara, 221 posjed je veličine 5-10 jutara, 52 posjeda su veličine 10-20 jutara, a 9 posjeda je između 20 i 50 jutara. Svih 7 zadružnih posjeda bilo je manje od 20 jutara.⁹

Tijekom svinjske kuge 1895. u Molvama je, kao uostalom i u cijelom kraju, oblast izvan sela uredila posebne torove za bolesne i zdrave svinje. Pod nadzorom kotarskog veterinara obavljeno je odvajanje bolesnih životinja.¹⁰ U studenome 1895. bolesne su životinje uspavljivane te je objavljen kraj pošasti.¹¹ Međutim, u svibnju sljedeće godine svinjska kuga otkrivena je u Molvarskim konacima i Repašu te se naročito vodila briga da se pri prijevozu preko Drave zaraza opet ne prenese.¹² Zbog bojazni od svinjske kuge, koja se uspjela kontrolirati, dogodilo se da su se u kolovozu pojavile slinavka i šap.¹³

PROBLEMI S VODOTOKOM RIJEKE DRAVE

Velik problem za stanovništvo Podravine predstavljale su česte poplave rijeke Drave koja je zbog neuređenosti korita često mijenjala smjer, rušila obalu i plavila plodno tlo. Mnoge su obitelji zbog tog problema živjele na minimumu egzistencije. Iako su općine i kotarska predstavništva niz godina od Zemaljske vlade tražili osiguravanje sredstava za regulaciju vodotoka Drave, njihova su nastojanja bila uzaludna. Unatoč tome što je Kotar Đurđevac 1896., prema statističkim podacima, imao godišnju dužnost poreza od 110.000 forinti, sredstava za zaštitu otplavlivanja zemljišta uz Dravu nije bilo. U prosincu 1895. Zemaljskoj je vladi poslana zamolba za regulaciju

⁶ Više o stanju u molvarskoj poljoprivredi krajem 19. i početkom 20. stoljeća navedeno je u monografiji: PETRIĆ, Hrvoje. Pregled povijesti molvarske Podravine. // Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998. Str. 72.-103.

⁷ Podravac, br. 12, 9(1901.)

⁸ PUŠKAŠ, Marijan. Razvoj veterinarske službe u Virju. // Virje na razmeđu stoljeća 3(1987). Str. 29.-35.

⁹ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Struktura seoskog posjeda u Podravini u prvoj polovini dvadesetog stoljeća. // Podravski zbornik 16. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1990.

¹⁰ Podravac, br. 17, 3(1895.)

¹¹ Isto, br. 22, 3(1895.)

¹² Isto, br. 21, 4(1896.)

¹³ Isto, br. 31, 4(1896.)

vodotoka iz općina Đurđevac, Virje, Novigrad, Molve, Sesvete, Peteranec i Gola.¹⁴ Fran Vrbanić, zastupnik izabran u Novigradu Podravskom, 1899. je u Saboru tražio da se osiguraju sredstva za uređenje dravske obale jer »Drava poplavama ljude baca na prosjački štap«.¹⁵ Tom se prilikom Vrbanić pozivao na apel općina poslan 1895., a nakon kojeg ništa nije učinjeno. Peroslav Ljubić u kolumni Podravca sredinom 1899. obrazlaže problematiku poplava rijeke Drave te kao dodatan uteg spominje to što je na mađarskoj strani napravljen nasip, čime se nakon svake bujice Drava prelije na podravsku zemlju.¹⁶ Ljubić je u Podravcu naveo da je Drava od 1868. Virovcima odnijela do 1300 jutara najboljeg i najplodnijeg zemljišta.¹⁷ Sredinom 1897. Drava je poplavila Molvarske konake i napravila štetu do 10.000 forinti.¹⁸ U rujnu 1903. Drava je u Bukevju napravila prorov i promijenila tok uništivši 22 rali zemljišta. Nakon toga je stanovništvo potpisivalo peticiju Velikom županu Bjelovarsko-križevačke županije kako bi se zauzeo za rješavanje problema.¹⁹ Na isti problem naglašava se i tijekom Pučke skupštine u Molvama u prosincu 1903. pri čemu je problem Drave naveden kao 4. točka rezolucije koja je poslana na adrese Sabora i Županijske skupštine.²⁰ I sljedeće, 1904. Drava se kod Molvi ponovno razlila i napravila štetu, što je vjerojatno rezultiralo održavanjem javne pučke skupštine na tu temu. Skupštini je prisustvovalo oko 1000 ljudi koji su zahtijevali ponovno stavljanje teme Drava na dnevni red Sabora.²¹ U sljedećim brojevima Podravca zaključeno je da je nužna gradnja dravske ceste jer prijeti opasnost da rijeka postojeću državnu cestu preruje te uništi brojne konake. Vlada je u međuvremenu za gradnju ceste od Molvi do Drave izdvojila 34.000 kruna, a u jesen 1904. milijun kruna za uređenje samoga korita Drave. Sam veliki župan Georgijević u jesen 1904. posjetio je poplavljena mjesta na Dravi. Tijekom 1906. počela se graditi dravska obala kod Bukevja, a problemi su nastali zimi kad je obala ponovno oštećena.²² Zalaganjem bana Raucha, jedinog podravskog bana, Pešta je 1908. uložila velika sredstva za regulaciju središnjeg vodotoka rijeke Drave. Za uređenje Dravske obale između Drnja i Molva tada je odobreno 151.709 kruna.²³

VJERSKI ŽIVOT

Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće crkvena zajednica u Molvama bila je iznimno snažna i ona je bila ta koja je davala ton svim najvažnijim društvenim zbivanjima. Tradicija vjerskog života u Molvama uvijek se vezivala uz legendu o kipu čudotvorne Majke Božje Molvarske iz gotičkog razdoblja te uz brojne svečanosti koje su se održavale upravo Bogorodici u čast. Upravo iz tog razloga Molve su tradicionalno posjećivale rijeke hodočasnika iz bliže i dalje okolice. Zbog brojnih hodočasnika u Molvama je sredinom 19. stoljeća sagrađena velebna župna crkva posvećena upravo Majci Božjoj. Župnik u Molvama od 1881. do 1921. bio je Blaž Tomašić, čovjek koji je većinu svog svećeničkog staža proveo u Molvama te koji je bio pokretač mnogih važnih događaja vjerskoga karaktera. U Tomašićevoj eri obavljani su najvažniji radovi u unutrašnjosti crkve, kao

¹⁴ Isto, br. 24, 3(1895.) i 17, 4(1896.)

¹⁵ Isto, br. 12, 7(1899.)

¹⁶ Isto, br. 17, 7(1899.)

¹⁷ Isto, br. 21, 11(1903.)

¹⁸ Isto, br. 13, 5(1897.)

¹⁹ Isto, br. 19 i 20, 11(1903.)

²⁰ Isto, br. 24, 11(1903.)

²¹ Isto, br. 20 i 22, 12(1904.)

²² Isto, br. 20, 23, 34 i 35, 12(1904.) ; Hrvatske novine, br. 48, 15(1907.)

²³ KOLAR-Dimitrijević, Mira. Ban Pavle Rauch i Podravina. // Podravski zbornik 24/25. Koprivnica : Muzej Grada Koprivnice, 1998. - 1999. Str. 113. - 135.

npr. oslikavanje unutrašnjosti, postavljanje pomoćnih oltara te dopremanje glavnog oltara koji je naručen iz Tirola. Godine 1890. Tomašić je dao srušiti staru srednjovjekovnu župnu crkvu te desetak godina kasnije na tome je mjestu dao sagraditi proštenišnu kapelu.²⁴

Proštenja su u Molvama redovito privlačila mnogo hodočasnika, a list Podravac svjedoči kako su se na Uskrs 1899. u Molvama skupili brojni vjernici. Na Uskrsni ponedjeljak misu je služio virovski kapelan Kerdić, a propovijed je držao đurđevački kapelan Cerovski.²⁵ Podravac piše kako se na Duhovski ponedjeljak iste godine u Molvama skupilo vjernika koliko nikad do tada. Svećenici su imali pune ruke posla s ispovijedima, a pričest je tog dana trajala do četiri sata poslije podne. Autor članka Molve uspoređuje s Marijom Bisticom, spomenuvši sve veću glasovitost molvarskog prošteništa. Tih dana Đuro Lauš podigao je križ između Molva i Virja, koji je posvećen pri prolasku procesije u Molve.²⁶

Nova kapelica u Marijanskoj ulici sagrađena je 1900., a 7. srpnja 1901. kip Majke Božje, koji se do tada čuvao u župnoj crkvi, prvi je put prenesen u novosagrađenu kapelicu.²⁷ Peroslav Ljubić inspiriran tim događajem u Podravcu piše opsežan članak koji uvelike može dočarati koliko je molvarsko svetište važno za narod Podravine i okolice te koliko su pozornost stanovnici Molva posvetili tome da se što svečanije oda priznanje Majci Božjoj. Ljubić navodi kako se slavlje u Molvama uz višednevne pripreme održalo u najsvečanijem raspoloženju pod geslom »Za Boga i Hrvatsku«.²⁸ Dalje se navodi da »nema kuće u Molvama pred kojom nisu dvije ili tri hrvatske troboje i koja se nije nakitila cvijećem i zelenilom, a na prozore stavila bijelo ruho izvezeno u narodnom stilu. Ne možeš vjerovati da se nalaziš u selu, misliš da čitav hrvatski narod slavi. Na kraju ipak uvidiš da si u skromnim Molvama u kojima živi priprost, ali čestit i u čisto kršćansko-hrvatskom duhu odgojen narod«.²⁹ Podravac navodi kako je dan bio lijep, a narod je dolazio sa svih strana. U procesijama i pod pratnjom glazbe na hodočašće u Molve došlo je oko 20-30 tisuća ljudi, među kojima i značajan broj inteligencije. Tog dana oko 10 sati iz župnog dvora krenula je svečana procesija u crkvu, a propovijed je zbog mnogo ljudi održana u crkvi i oko nje. Župnik Blaž Tomašić u Podravcu procesiju uspoređuje s euharističkom u Zagrebu. U mjestu je bilo podignuto šest slavluka, a proštenje je proteklo bez ikakve nesreće. Hodočasnici su stigli iz cijele Podravine, okolice Bjelovara i Ugarske. Tomašić navodi skupine iz Bobovca, Brežnice, Vizvara (Ugarska), Pitomače, Kloštra, Kalinovca, Đurdevca, Gole, Ždale, Legrada, Đelekovca, Drnja, Sigeca, Hlebina, Peteranca, Brega, Koprivnice, Miholjanca, Mosta, Novigrada i Virja. Privatnih posjeta bilo je iz Bjelovara, Siska, Petrinje i jedna obitelj iz Beča. Tomašić piše kako u 19 godina otkad je župnik toliko ljudi u Molvama nije vidio, a ni najstariji stanovnici Molva se ne sjećaju tolikih hodočasnika.³⁰

PROSVJETA I KULTURA

List Podravac do 1904. te Hrvatske novine od 1905. pišu o brojnim događanjima na području prosvjetnih i kulturnih aktivnosti stanovnika Molva. Uz već spomenut velik značaj vjerske zajednice, doprinos kulturnom životu Molvaraca davala je i lokalna zajednica te pojedinci koji su pri-

²⁴ O razvoju svetišta i Župe u Molvama te gradnji proštenišne kapelice više vidi u: MAGJEREC, Juraj... nav. dj.

²⁵ Podravac, br. 8, 6(1899.)

²⁶ Isto, br. 11, 6(1899.)

²⁷ Isto, br. 10 i 11, 9(1901.)

²⁸ Isto, br. 12, 9(1901.)

²⁹ Isto.

³⁰ Isto.

donosili razvoju civilnog sektora. Treba svakako spomenuti kako je prosvjetna djelatnost, tj. rad školskih učitelja, uvelike pridonosila dinamici kulturnog i edukativnog života stanovništva.

List Podravac piše kako su 1895. pojedini Molvarci odlazili na koncerte u čitaonicu u Virju gdje se pjevalo, plesalo te se igrala tombola. U virovsku čitaonicu dolazili su gosti i iz ostalih podravske mjesta, a u čitaonica je imala 50 članova.³¹ U Molvama je u to vrijeme bilo šest članova Matice hrvatske, od kojih se spominju župnik Tomašić i škola.³² U Molvama je na prijelazu stoljeća bilo mnogo pretplatnika časopisa Podravac i Hrvatske novine, a nekolicina njih nisu bili redoviti u plaćanju pretplate. U kontekstu dužnika spominju se Andro Borković (4 krune), Gjuro Kovaček (4 krune), Mirko Tomec (6 kruna) i Pučka knjižnica (4 krune).³³

Velika svečanost održala se 13. kolovoza 1895., kad je Molve posjetio Izidor Kršnjavi, predstojnik Zemaljske vlade za bogoštovlje i nastavu. Kršnjavi je tog dana posjetio kotar Đurđevac te je, prolazeći mjestima Hampovica, Šemovci i Virje, stigao u Molve. Praćen virovskim intelektualcima Kršnjavi je kočijom stigao u Molve gdje ga je iznenadio veličanstven doček. Gosta je dočekalo gotovo cijelo selo na čelu s općinskim poglavarstvom i činovništvom, vatrogasnim društvom te školskom djecom s učiteljima. Nakon što mu je jedna djevojčica predala stručak cvijeća, posjetio je župnika Blaža Tomašića odakle je krenuo prema Đurđevcu.³⁴

Početak 1896. u molvarskoj školi zabilježena su tri slučaja difterije među djecom zbog čega je oblast kratko prekinula rad škole. Franjo Krznarić, potpredsjednik školskog odbora, u izvješću o ponovnom početku nastave hvali rad novopristigle učiteljice Terezije Koračev. Tom prilikom ističe njezinu skrb i dobar rad u odgoju djece te joj zahvaljuje u ime stanovnika Molva. Da se u školi dobro radi uvjerila se i inspekcija pri posjetu školi 11. siječnja 1896. godine. Tada su djeca pokazala dobro znanje i recitala krasne pjesme.³⁵ U članku od 25. lipnja 1896. spominje se potreba ustrojenja trećeg učiteljskog mjesta u školi zbog povećanja broja djece. Navodi se da je u Molvama 250 sposobne djece za školu, a u tekućem proračunu nema osiguranih sredstava za dogradnju nove školske sobe. Zbog toga je kotarska oblast tražila od općinskog poglavarstva da za potrebe nastave iznajmi stan ili adaptira stan općinskog bilježnika. Treće učiteljsko mjesto je potom ustrojeno, na zadovoljstvo djece i roditelja, a iznajmljivanjem sobe razredi su prošireni.³⁶ U rujnu iste godine u Molve je stigla nova učiteljica, M. Fingerova.³⁷ Priznanje kvalitetnom radu u školi odano je 13. lipnja 1901., kad je u Molvama održana Proljetna skupština učitelja Kotara Đurđevac.³⁸ Početkom 1907. u radu škole dogodila se svojevrsna mrlja jer je Školski odbor na prijedlog načelnika Karla Šadeka dopustio da 15 djece ne polazi nastavu. S obzirom na to da ta djeca nisu imala opravdanje za nedolazak na nastavu, reagirala je kotarska oblast i pozvala načelnika na odgovornost.³⁹

Velik doprinos razvoju kulturnog i društvenog života u Molvama sigurno je bilo osnivanje Hrvatske pučke knjižnice 20. prosinca 1903. godine. Mnogo je knjiga za novoosnovanu knjižnicu sakupio Peroslav Ljubić iz Virja, a Vid Cilinger je za knjižnicu pretplatio časopis Obzor. Više od 100 knjiga darovale su učiteljice Zorka Guni i Anka Ceranić, a 70 knjiga poklonio je Stjepan

³¹ Isto, br. 2 i 7, 3(1895.)

³² Isto, br. 6, 3(1895.)

³³ Hrvatske novine, br. 19, 20(1912.)

³⁴ Podravac, br. 16, 3(1895.)

³⁵ Isto, br. 3 i 5, 4(1896.)

³⁶ Isto, br. 26, 4(1896.)

³⁷ Isto, br. 34, 4(1896.)

³⁸ Isto, br. 9, 9(1901.)

³⁹ Hrvatske novine, br. 5, 15(1907.)

Kerečin iz Galdova.⁴⁰ Od 1906. knjižnica je pretplaćena i na Prijatelja naroda.⁴¹ Tijekom 1904. i 1905. u Podravcu i Hrvatskim novinama pisane su molbe iz Pučke knjižnice u Molvama u kojima se, radi pouke naroda, od prijatelja pučke prosvjete traži što više donacija knjiga.⁴² Proširenje ponude društvenih i kulturnih događaja u Molvama bilo je formiranje tamburaškog društva, koje su osnovali članovi pučke knjižnice. Knjižnica je, zbog slabog financijskog stanja, za nabavu tambura dala samo 80 kruna. Stariji stanovnici Molva o osnivanju su rekli: »Sramota je da se u Molvama ne vidi drugo nego čardaš i ne čuje ništa drugo osim mađarskog napjeva, zato nam je stalo da osnujemo tamburaški zbor koji će širiti lijepu narodnu pjesmu.«⁴³ Peroslav Ljubić u Hrvatskim novinama u kolovozu 1905. osnivače naziva rodoljubima te svima poručuje neka pošalju svoj prilog za rad Hrvatske pučke knjižnice u Molvama.⁴⁴ Šestog siječnja 1906. tamburaški zbor je za sve zainteresirane u Špicerovoj gostionici u Molvama održao zabavu s plesom. Ta su nastojanja i aktivnosti sigurno utjecali na to da je početkom 1906. ravnateljstvo Samosvojne i pomoćne zadruge u Virju dalo određena sredstva za knjižnicu.⁴⁵

ZABILJEŽENO KRŠENJE JAVNOG REDA I MIRA

U listu Podravec pisani su i tekstovi o negativnostima suživota među stanovništvom srednjeg dijela Podravine te se, među ostalim, piše i o crnoj kronici na području Molva. Tako se 1895. piše o ubojstvu Kate Kartuš iz Molva koje je počinio J. Novinić, koji je na sudu u Bjelovaru osuđen na smrt vješanjem.⁴⁶

Na Duhovski ponedjeljak 1895. došlo je do svađe u Gotliebovoj krčmi. Vojnik 16. pješačke pukovnije Mato Jelušić nožem je ranio Boltu Jušića iz Virja u lijevo rame. Priskočivši Jušiću u pomoć, Jozo Horvat i Luka Hrženjak izudarali su cjepanicom i ciglom vojnika po glavi.⁴⁷

Martin Miloš iz Molva te njegovi suradnici Mijo Babić i Tomo Mađerić uhićeni su zbog krivotvorenja mjenica i podizanja novca u štedionici. Pronađena im je jedna mjenica od 300 forinti i dvije od 150 te bilježnica u kojoj su vježbali krivotvorenje potpisa.⁴⁸

Na cesti između Virja i Molvi 1896. dogodilo se nekoliko slučajeva silovanja i pokušaja silovanja. Zabilježeno je kako su dva pastira u Molvama pokušali silovati dvije djevojčice iz Virja, a nekoliko tjedana kasnije osam mladića iz Virja napalo je dvije djevojke iz Molva.⁴⁹ Joso Jakubin koji je vozio gnojivo na molvarska polja silovao je 13-godišnju djevojčicu te joj pritom oteo 2 forinta.⁵⁰

U prosincu 1896. trgovac iz Molva Martin Hiršler pisao je o pokušaju ubojstva učitelja iz Hlebina Lovre Senjana. Senjana su tijekom pješaćenja uz potok Koprivnicu iz zasjede napala dvojica razbojnika i pogodila ga puškom u nogu i rame. Kako je i sam imao pušku, uspio se obraniti i doći do Molva. Nakon prijave poglavarstva sudsko povjerenstvo je izišlo na uviđaj i

⁴⁰ Podravec, br. 1, 2 i 8, 12(1904.)

⁴¹ Hrvatske novine, br. 48, 14(1906.)

⁴² Isto, br. 1, 13(1905.)

⁴³ Isto, br. 35, 13(1905.)

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ Isto, br. 1 i 6, 13(1906.)

⁴⁶ Podravec, br. 2, 3(1895.)

⁴⁷ Isto, br. 12, 3(1895.)

⁴⁸ Isto, br. 23, 3(1895.)

⁴⁹ Isto, br. 13 i 26, 4(1896.)

⁵⁰ Isto, br. 8, 7(1899.)

uspjelo pronaći počinitelje. To su bili Franjo Kopričanec Tomić i Franjo Kranjčec, a napali su ga jer ih je Senjan više puta prijavio kao lovokradice.⁵¹

Tijekom izbora 1897. zabilježeni su slučajevi sukobljavanja prouzročenih političkim motivom. Takav primjer je napad na Benedika Vlašićeka koji je 20. svibnja poslan u Molve da prenese poruku općinskog bilježnika iz Virja. Vlašićek je, navodno, nakon obavljenog posla svratio o obližnju krčmu i provocirao Molvarce te ga je nekolicina njih na povratku kući dočekala i isprebijala tako da je ostao bez svijesti. Na sudu je zbog tog slučaja sedmero osoba optuženo na zatvorsku kaznu od tri mjeseca do tri i pol godine.⁵²

Peroslav Ljubić 1898. piše o drskom ponašanju šumskog ovrhovoditelja Nikole Jakovljevića i načelnika iz Virja Stjepana Pokeca koji »zulumčare«⁵³ i teroriziraju po cijelom kraju. Jakovljević je navodno prijetio ljudima revolverom i tukao ih te pisao lažne prijave. Jakovljević je tog Uskrsa došao u Župni ured u Molve, a nakon što je bio istjeran, ušao je u blagovaonicu i spavaću sobu župnika Blaža Tomašića. Kasnije je Jakovljević tužio Blaža Tomašića, Peroslava Ljubića i kapelana u Virju Bažulića da su ga tukli i opekli vrućim željezom te da je jedva živ pobjegao. Na sudu je svima prijetio i pozvao ih na dvoboj. Ljubić na kraju komentira »da se ovaj činovnik ponaša kao da je u Turskoj«.⁵⁴ Paradoksalno je da su za istjerivanje Jakovljevića sa župnog dvora sva trojica dobila 15 forinti kazne, koja je nakon žalbe povučena.⁵⁵ O tome slučaju Ljubić je pisao u Bjelovar velikom županu Milutinu pl. Kukuljeviću, a Podravec kasnije piše kako je Jakovljević otpušten.⁵⁶

U listopadu 1902. razbojnici su u kući napali Baru Horvat iz Molva. Jedan razbojnik na čelu joj je držao uperen revolver, a dva su pljačkala. Budući da joj je muž bio u Americi i poslao joj veći iznos novca, sumnjalo se da su napadači domaći ljudi koji su poznali prilike kod Horvatovih.⁵⁷

U rujnu 1904. Bolto Jagar iz Molva u svađi je nožem ubio Ignaca Kolaru. Jagar je Kolarove konje zatekao u svom kukuruzu pa ih je zatvorio u svoje staje. Kad je Kolar sa sinovima došao po konje, nastala je svađa u kojoj je Kolar ubijen.⁵⁸

Lugar Simić puškom je napao Franju Ivančana kad je on išao u šumu Jasenovački berek skupljati lišće za stelju.⁵⁹

U ožujku 1906. Mato Peti iz Molva piše listu da su Mijo Žufika i on kotarskoj oblasti poslali pritužbu za prevaru pri vožnji šljunka na državnu cestu. Žali se kako su prevareni za 15 kubika šljunka, dok im je plaćeno samo 18.⁶⁰

Sredinom 1906. dogodilo se ubojstvo u Molvarskim konacima. Ivan i Martin Ivančan u alkoholiziranom stanju u svađi su nožem ubili Ivana Plandera. Događaj je vidjela neka djevojčica pa su i nju pokušali ubiti i baciti u Dravu. Djevojčica je uspjela pobjeći i prijaviti ih pa su ubojice uhićeni.⁶¹

⁵¹ Isto, br. 47, 4(1896.)

⁵² Isto, br. 21, 23 i 25, 5(1897.)

⁵³ Isto, br. 10, 6(1898.)

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Isto, br. 16, 6(1898.)

⁵⁶ Isto, br. 19, 6(1898.)

⁵⁷ Isto, br. 19, 10(1902.)

⁵⁸ Isto, br. 37, 12(1904.)

⁵⁹ Isto, br. 43, 12(1904.)

⁶⁰ Hrvatske novine, br. 10, 14(1906.)

⁶¹ Isto, br. 22, 14(1906.)

Krajem prosinca 1908. kaplar 16. pukovnije Petar Lukačin u prepunoj crkvi usred mise sa-bljom je po glavi udario Lovru Žufiku. Jedna su nagađanja govorila da ga je Žufika nehotice gurnuo, a druga da se sve dogodilo zbog osvete.⁶²

U listu nailazim i na članke koji su slabije medijski popraćeni pa nema nekih konkretnijih po-dataka o njima. Primjer je članak o tome kako je mati ostavila dijete u kolijevci u hodniku te je u kuću došla krmača i djetetu izgrizla ruke i noge. Piše se kako su nekom čovjeku konji otišli u Dravu,⁶³ a Molvarcu Franji Žufiki nepoznati počinitelji iz staje su ukrali dva konja vrijedna 1200 kruna.⁶⁴ Anonimni dopis iz Molva žalio se na teror mađarona Franca Saboleka.⁶⁵ Pero Žufika iz Molva pisao je o svadi u uredu kotarske oblasti u Đurđevcu. Kad je tražio pisara Mihaljevića, na hodniku se posvađao s predstojnikom ureda Spojom te ga je ovaj tjerao van.⁶⁶ Šimi Žufiki iz Molva grom je udario u konje dok se vraćao s polja, konji su na mjestu poginuli, a Žufika je ostao gluh od udara. U srpnju je u požaru, koji su izazvala djeca, izgorio štagalj Petra Fosića u Molva-ma. Šteta je bila 500 kruna.⁶⁷ Kad je Mijo Javornjak iz Molva čistio bunar, vjedro mu je palo na glavu i na mjestu ga ubilo.⁶⁸

ZAKLJUČNO PROMIŠLJANJE - KONTEKST MOLVA NA PRIJELAZU IZ 19. U 20. STOLJEĆE

Razdoblje neposredno prije Prvoga svjetskog rata vrlo je važno za formiranje Molva kao mo-dernog mjesta središnje Podravine. Raspadom Vojne krajine i dobivanjem općine Molve nisu prestale biti periferija većih podravskih mjesta u društvenom i kulturnom smislu, npr. Virja, Đurđevca i Novigrada. Molve su politički potpadale u Kotar Đurđevac te, iako ravnopravne u pogledu administrativne općinske samouprave, duboko su bile u sjeni Virje koje u to vrijeme kao najveće hrvatsko selo predstavlja perjanicu tog dijela Podravine u svakom pogledu. Molve su bile jako vezane uz Virje (središtu nekadašnje kapetanije) jer je, primjerice, tamo bila dvorazredna škola realnog smjera u kojoj su školovanje nastavljala djeca iz okolnih mjesta, pa tako i Molva. U Virju je bujao jači gospodarski život, bilo je bolje prometno povezano (prvotno teretno parnim kolima na relaciji Đurđevac - Koprivnica, a kasnije i željeznicom), u Virju su izlazile novine, a o kulturnom životu i znamenitim osobama da i ne govorimo. No iako Peroslav Ljubić 1895. u Podravcu predviđa da će Virje i Đurđevac u sljedećih 20 godina imati 20.000 stanovnika,⁶⁹ to se nije dogodilo, a bilo bi zanimljivo istražiti na čemu je Ljubić temeljio svoje pretpostavke i koji su bili razlozi stagnacije.

No iako su Molvarci prilično ovisili o središtu nekadašnje kapetanije, ipak su Molve od osnutka općine doživjele određen napredak. Bez obzira što su molvarski izbornici do Prvoga svjetskog rata na izborima za Sabor glasovali u Novigradu, ipak su se u Molvama početkom 20. stoljeća dogodile promjene koje Molvama u političkom smislu daju određenu važnost. Seljački pokret i stvaranje Hrvatske pučke seljačke stranke Molve u sljedećem razdoblju pretvaraju u jedan od najjačih punktova HPSS-a sve do današnjih dana. Administracija Općine Molve samostalno rje-

⁶² Isto, br. 1, 17(1909.)

⁶³ Podravac, br. 23, 5(1897.)

⁶⁴ Isto, br. 11, 9(1901.)

⁶⁵ Isto, br. 23, 12(1904.)

⁶⁶ Hrvatske novine, br. 5, 15(1907.)

⁶⁷ Isto, br. 28, 15(1907.)

⁶⁸ Isto, br. 35, 18(1910.)

⁶⁹ Podravac, br. 7, 3(1895.)

šava pitanja lokalnog sadržaja te istupa u interesu stanovnika Molva. Tako je, primjerice, za materijalnu štetu tijekom oluje u Svetoj Ani u Molvama skupljeno 3830 forinti. Općina Molve šalje zahvalnicu velikom županu Kukuljeviću za izdane odredbe u pogledu prava na drva i ugljen za pravoužitnike iz Molva. Isto tako suprotstavlja se administraciji Općine Virje koja od Molvaraca traži naknadu troškova obnove puta koji vodi u Konake.⁷⁰

Molvarsko gospodarstvo od 1895. do 1910. uglavnom se temeljilo na poljoprivrednoj proizvodnji, uglavnom ratarstvu, stočarstvu i voćarstvu, lovu, ribarstvu, a druge su gospodarske aktivnosti egzistirale na minimumu. Valja još spomenuti i nekoliko mlinova na Dravi te ciglanu. Navedeno gospodarstvo kod većine je Molvaraca bilo dostatno samo za puku egzistenciju.⁷¹ Od uslužnih djelatnosti treba spomenuti nekoliko trgovina i gostionica koje su uglavnom držali obrtnici židovske vjeroispovijesti.

Iako je općina sama po sebi bila vrlo siromašna, a prihodi od viših ustrojbenih tijela dolazili su na kapaljku, u Molvama je neposredno prije Prvoga svjetskog rata tekao dinamičan kulturni i društveni život. Broj stanovnika stalno je rastao, a općina Molve je u 20. stoljeće ušla s oko 900 domaćinstava u kojima je živjelo oko 3600 stanovnika. List Podravac piše o velikom iseljavanju Podravaca trbuhom za kruhom u prekomorske krajeve, no to nije značajnije utjecalo na broj stanovnika. Tako u rujnu 1901. 20 ljudi iz Šemovaca odlazi u Ameriku, u listopadu u Ameriku odlazi još 27 ljudi iz Šemovaca i Hampovice te 60 ljudi iz Virja, a 50 ljudi iz Kalinovca odlazi u Brazil. Hrvatske novine 1907. pišu kako je mnogo ljudi iz Molva otišlo u Ameriku.⁷² Običaje i tradicionalni život stanovništva u tom razdoblju upotpunilo je osnivanje nekih vrlo važnih udruga i institucija. Vatrogasno društvo osnovano je 1891., u tom razdoblju osnovana je veresijska udruga te neke poljoprivredne.⁷³ Organizirani su redovni sajmovi i proštenja koji su se održavali s golemim zanimanjem stanovnika ne samo iz Molva, nego i iz okolnih mjesta. Osnivanje knjižnice i tamburaškog orkestra odličan su pomak u kulturnom životu, a izniman značaj za napredak mjesta predstavlja pretvaranje poštanske agencije u poštanski ured 18. prosinca 1910. godine.⁷⁴ Vjerske svečanosti svakako su bile dodatni ponos u srcu svakog Molvarca te događaji tijekom kojih su Molve postale središnje mjesto Podravine. Molvarska crkva i kapelica sagrađena 1900. te čudotvorni kip Bogorodice s djetetom, u tim su godinama postali dodatni poticaj za dolazak svakog vjernika i hodočasnika. Danas se ta tradicija nastavila te, zahvaljujući prošlim vremenima, Molve baštine perspektivu turističkog potencijala za vjerski turizam.

Budući da su ovdje opisani samo dijelovi i crtice izvučeni iz jednih novina koje su u vrijeme na razmeđu stoljeća izlazili u Virju, teško se mogla napisati neka opsežnija studija koja bi u potpunosti rekonstruirala ondašnji život Molvaraca. Za opširniji i dosljedniji rad o području općine Molve neposredno prije Prvoga svjetskog rata trebalo bi obaviti temeljito istraživanje po arhivima i znanstveno obraditi sve relevantne izvore.

SUMMARY

Molve, at crossroads of late 19th into the early 20th century, had a very dynamic social life. A turmoil of politics had a great influence on everyday life of the population, and heavily influen-

⁷⁰ Isto, br. 14, 3(1895.) ; 1, 4(1896.) ; 20, 7(1899.)

⁷¹ Više o tome vidi u: Ivančan-Gašparov, Mato... nav. dj.

⁷² Podravac, br. 15, 18 i 20, 9(1901.) ; Hrvatske novine, br. 37, 15(1907.)

⁷³ Više o udrugama vidi u: Šanjić, Josip... nav. dj.

⁷⁴ U područje ureda potpala su mjesta Molve, Gornja Šuma, Grede, Hambari, Ledine i Repaš. Hrvatske novine, br. 50, 18(1910.)

ced their daily activities and life standards. Poor agriculture provided only a minimum of sustenance, and frequent flooding of Drava River took away from Molve people their best lots of arable farmland and additionally contributed to their poverty. Crime was heavy and frequent, which proved difficulties in daily survival of that time. However, resilience of their faith and active church life kept Molve population alive. A tradition of a Marian shrine to Virgin Mary ensured the central place of Molve for pilgrims of entire Podravina region and surrounding areas, hence it was additional motive for Molve population to persevere and keep up festive for pilgrimage. Beside church life, religious events and school, in the period 1895 - 1910 there was a lively, spirited mix of culture and various interests and societies that covered them.

LITERATURA

1. FELETAR, Dragutin. Promjene u prostornom rasporedu naseljenosti Koprivničko-križevačke županije o osobitim osvrtom na razdoblje od 1991. do 2001. // Podravina : časopis za multidisciplinarna istraživanja (1/2002.). Samobor : Hrvatski zemljopis, 2002
2. Hrvatske novine. Virje, 13(1905.) ; 14(1906.) ; 15(1907.) ; 17(1909.) ; 18(1910.) ; 20(1912.)
3. IVANČAN, Ivan. Molve - narodni život i običaji : droptinje. Molve : Općinsko poglavarstvo Molve ; Koprivnica : Mali princ, 1999.
4. IVANČAN-Gašparov, Mato. Molve, život i običaji. Molve : SNIL, 1997.
5. KOLAR-Dimitrijević, Mira. Ban Pavle Rauch i Podravina. // Podravski zbornik 24/25. Koprivnica : Muzej Grada Koprivnice, 1998. - 1999.
6. KOLAR-Dimitrijević, Mira. Struktura seoskog posjeda u Podravini u prvoj polovini dvadesetog stoljeća. // Podravski zbornik 16. Koprivnica : Muzej grada Koprivnice, 1990.
7. MAGJEREC, Juraj. Majka Božja Molvarska. Rim, 1957.
8. Župa i općina Molve : izabrane teme. Molve : Poglavarstvo općine Molve, 1998.
9. Podravac. Virje, 3(1895.) ; 4(1896.) ; 5(1897.) ; 6(1898.) ; 7(1899.) ; 9(1901.) ; 10(1902.) ; 11(1903.) ; 12(1904.)
10. PUŠKAŠ, Marijan. Razvoj veterinarske službe u Virju. // Virje na razmeđu stoljeća 3(1987).
11. ŠANJIĆ, Josip. Molve - sjećanja. Koprivnica : Mali princ, 1997.